

VENDÉGVÁRÓ HEGYVIDÉK

A *TermészetBÚVÁR* melléklete

A Bükk Nemzeti Park

*„A Bükk csodálatos! Minél többet nézem,
annál több arcát ismerem meg,
minél mélyebbre hatolok titkainak kutatásában,
annál több új rejtélyt állít elém.”*

JAKUCS LÁSZLÓ
egyetemi tanár, geológus

Készült a Környezetvédelmi Alap Célelőirányzatának
fámogatásával

zsiget a szárazföldön, a síkság és a hegyvidék találkozásánál. Így is jellemezhetnénk a környezetből szigetszerűen kiemelkedő Bükk hegységet, amely délről nézve átmenet a Kárpátok összefüggő magas gerincei felé, északról jöve pedig az Alföld laposságának előfutára. Itt alakult meg 1977. január 1-jén 38 774,6 hektár védett területtel hazánk sorrendben harmadik, ugyanakkor első hegyvidéki nemzeti parkja, amely az igazgatósághoz tartozó tizenegy tájvédelmi körzettel és tizenhét természetvédelmi területtel alkot kerek egészet.

A Bükk hegységet főleg tengeri üledékes kőzetek építik fel, amelyeknek képződése a földtörténeti óidő karbonidőszakában, 310–330 millió évvel ezelőtt kezdődött és a középidő juraidőszakának végén, 170–150 millió évvel ezelőtt zárult le. A közben eltelt 150–170 millió év alatt lerakódott, szinte folyamatos tengeri üledéksort mészkő, valamint később palává préselődött agyag (agyagpala), radiolarit, dolomit és homokkő alkotja. A Bükk sajátos arculatát a triászidőszaki fehér és világosszürke mészkő határozza meg.

A triász- és juraidőszakban a békés mészkőképződést jelentős kéregmozgásokkal együtt járó, tenger alatti tűzhányótevékenység szakította meg. A Bükk hegység gyűrű, rátalódásos (takarórédős) szerkezete a krétaidőszakban alakult ki. A bonyolult szerkezetű hegység a földtörténeti újkorban többször megsüllyedt és kiemelkedett. E függőleges kéregmozgások a tenger előrenyomulásával és visszahúzódásával, valamint ríolitos és dácitos vulkanizmussal társultak. A terület napjainkig tartó karsztosodása, valamint vízrendszerének kialakulása már a késő miocénban megkezdődött.

A hegység legjellegzetesebb, legegységesebb része az átlagosan 800 méter magas Bükk-fennsík. A hegyi rétekek tarkított bükkösökkel és lucfenyvesekkel borított karsztplató enyhén hullámos felszínét alacsony bércek, a közöttük levő töbörmezős karsztvápák és víznyelőtöbör-soros völgyek, víznyelők, a mélyben szombolyok és barlangok teszik különlegessé.

A fennsík északi peremébe keskeny, meredek falú, a magashegységek hangulatát idéző hűvös-párás levegőjű szurdokvölgyek mélyülnek, amilyen az „ördögborákat” rejtő Leány-völgy és az Ablakos-kő-völgy. Déli határát viszont hatalmas sziklafalak láncolatából álló napsütötte mészkő-

vonulat alkotja. Az Eger felől is jól látható bükki „kövek” – az Őr-kő, a Pes-kő, a Tar-kő, a Három-kő stb. – fehér sziklaormai alatti alacsonyabb térszínen, a Déli-Bükk hosszú völgyekkel tagolt hegyvonulatai sorakoznak. A hegységet gallérszerűen öleli körbe dél felől a Bükkalja ríolittufából álló dombvidéke, északon pedig a főleg tengeri üledékekből felépülő Bükkhát.

A Bükkben található a barlangok egynegyede. A több mint ezer barlang közül negyvenkilenc fokozottan védett. Az István-lápai-barlang az ország legmélyebb (253 méterre nyúló), egyben a Bükk leg-hosszabb (6 kilométeres) barlangja. A barlangok feltárása és kutatása a XIX. század végén kezdődött el. Az ásatások eredményei, az előkerült ősmaradványok és régészeti leletek hozzájárultak az emberről való folyamatának, valamint a bükki fauna kialakulásának megismeréséhez.

Több bükki barlang már a pleisztocén végén – mintegy 130 ezer évvel ezelőtt – menedéket adott az embereknek. A délbükki Hór-völgy elején levő Suba-lyukból a moustérien kultúra kőeszközei kerültek elő, a 71–61 ezer évvel ezelőtt lerakódott rétegben pedig a híres Neander-völgyi emberleleteket találták. Legismertebbek a Szeleta-barlang ősrégészeti leletei. A különböző kőeszközök és a jellegzetes babérlevél alakú lándzsahegyek alapján önálló őskőkori kultúrát (Szeleta-kultúra) írtak le a szakemberek. A Szilvásvárad fölötti Istállós-kő barlangból pedig a 44 ezer évtől kezdődően mintegy 20 ezer éven át itt élő aurignacien kultúra népe által készített csont- és kőeszközök – valamint a hazai ősrégészet egyik legértékesebb lelete, a fiatal barlangi medve csontjából készített furulya – kerültek elő.

A Bükk – az Északi-középhegység többi tagjához hasonlóan – hűvös hegyvidéki terület. A viszonylag bőséges csapadék ellenére a hegység folyóvizekben szegény, a karsztba szivárgó víz a mészkőterületek peremén karsztforrások formájában bukkan a felszínre. A karsztforrásokból eredő patakok vizéből mésztufa válik ki, ilyen forrásmészkőlépcsőkön alakult ki a Szalajk-patak Fátyol-vízesése is. A Szinva-patak vízesése hatalmas forrásmészkődombot épített, amelynek természetes üregei Anna-barlang néven messze földön híresek.

Vannak időszakos források, vízfolyások, amelyek csak hóolvadás után vagy csapadékos időszakban működnek. A legismertebb időszakos karsztforrások a Déli-Bükkben fakadnak: ilyenek az Imó-kő forrásbarlangja vagy a Vörös-kő forrásai,

A Bükk fennsík délnyugati bástyája a Bél-kő, az egykori kőbányász

amelyeknek egyikéből tavaszi hóolvadás idején néhány napig embermagasságú víz-sugár tör szökőkútszerűen a magasba.

A hegység páratlanul gazdag élővilágát az éghajlati sajátosságok, valamint az igen változatos domborzati viszonyok határozzák meg. Hazánkban a Bükk hegységben alakultak ki legszabályosabban a hegyi vegetációs zónák. A Bükk déli peremén az erdőssztyep-zóna klímazonális erdeit, a száraz löszpusztai tölgyeseket találjuk. A tengerszint feletti 250–400 méteres átlagos magasságban a cseres tölgyesek uralkodnak, amelyeknek gyakori lágy szárú fajai a ligeti perje, az egyvirágú gyöngyperje és a hegyi sás.

A 400–600 méter tengerszint feletti magasságban, a nedvesebb klímájú völgyekben és az északi oldalakon gyertyános-tölgyesek alakultak ki, a tavaszi időszakban gazdag lágyszárú-szinttel. Ilyenkor virágozik a bogláros szellőrózsa, a galambvirág, az odvas és ujjas keltike, a változó boglárka, valamint néhány olyan orchidea faj, mint a kétlevelű sarkvirág és a madárfészek. A hegység 600 méter feletti területeit a középhegységi

vagy szubmontán bükkös borítja, 700 méter felett pedig a montán bükkösök uralkodnak. A társulás a bükk túlsúlyával jellemezhető, de elegyedhet bele hegyi és korai juhar, hegyi szil és magas kőris. Ezek együtt üde-félnedves, jól záródó, jó növekedésű hegyvidéki erdőt alkotnak, jelentéktelen cserjeszinttel és a lombfakadást megelőzően virágzó hagymás-gumós lágyszárúakkal.

A hűvös, párás levegőjű mély völgyek társulása a szurdokerdő. Ennek dús, lágyszárú-szintjében található jégkorszaki maradvány faj a havasi iszalag, a havasi ikravirág és a sárga ibolya. A délies fekvésű, mészkősziklás hegyoldalakon a jégkorszak utáni mogyorók emléket idézi a hársas-kőrises sziklaerdő, gyepszintjében a Vrabelyi-estikével, a mérges sással és a Waldstein-pimpóval. Alhavas maradvány fajokban gazdag a legmeredekebb sziklás oldalakon megtalálható hársas-berkenyész reliktumerdő.

A Déleleti-Bükk meleg, sekély talajú lejtőin szép bokorerdőkből, melegkedvelő tölgyesekből és sztyeprétfoltokból álló társulásegyüttesek találhatók. A fátlan vegetációtípusok közé tartoznak a mészkő-dolomit szik-

nyomait örzi

laguepek tipikus állományai vagy a vulkanikus kőzeteken kialakult szilikátszik-laguepek. A montán régió fajgazdag hegyi rétejeit erdőirtások hozták létre, és egykor kaszálóként hasznosították őket. A töbrökkel tarkított Nagy-mezőn és a Zsidó-réten számos ritka növényfajt találunk.

A Bükk hegység flórája körülbelül ezerháromszáz növényfajból áll, amelyből tizen-nyolcat csak itt találtak meg hazánkban. Ezek a következők (közülük néhány napjainkra kipusztult): bérci ribiszkét, bükki korpafűt, erdélyi lednek, éplevelű macskagyökér, északi sárkányfű, fürtös lizinkát, havasi ikravirág, Hazslinszky-berkenye, karcsú gyapjúsást, magas istác, magyar nyúlfarkfű, mirigyes fodorka, sárga ibolya, szirti pereszleny, tátrai hölgyalm, Teleki-virág, Vrabélyi-estike, Wiemann-pimpó.

A Pannóniai-medence bennszülött (endemikus) növényei, amilyen például a magyar rozsnok, a magyar bogács, a budai imola, a magyar zörgőfű, a magyar szegfű, a magyar repcsény, a magyarföldi husáng, a homoki vértő és a Janka-tarsóka, a hegységperemen vagy a meleg déli oldalakon fordulnak elő.

A Bükk magasabb térszínein, illetve északi fekvésű lejtőin pedig a Kárpátokat alkotó hegyvidékek fajaival, köztük a kárpáti sisakvirággal, a szirti búzavirággal, a molyhos madárhúrral, a pillás zanóttal, a korai szegfűvel, a kövér daravirággal, az erdélyi lednekkel, a kárpáti kőhúrral, az érdes perjével, a galamb-színű ördög szemmel és az erdélyi nyúlfarkfűvel találkozhatunk. De fellelhetjük itt a különböző klímaidőszakok hírnökeit, az úgynevezett reliktum növényeket is, amelyek menedékhelyeken, úgynevezett refúgiumterületeken, például a Bél-kővön vészelték át a klímaváltozásokat.

A Bükk jégkorszak előtti reliktauma a szirti pereszleny, a cserszömörce és a magyarföldi husáng. Jégkorszaki és dealpin-boreális reliktauma például a karcsú sisakvirág, a győzedelmes hagyma, a havasi turbolya, a havasi ikravirág, a széleslevelű harangvirág, a havasi iszalag, a farkasbogyó, a tiszafa, a Teleki-virág, a sárga ibolya és az északi szirti-páfrány.

A Bükk hegység állatföldrajzi szempontból a legkülönbézetebb faunaelemek gyűjtőhelye. Igen értékesek a csak a Bükkben élő endemikus fajok, mint például a Gebhardt-vakfutrinka, illetve a szubendemikus lepkefajok, amilyen a bükki hegyi-araszoló vagy a bükki szerecsenboglárra.

A különböző faunahatások, a változatos geomorfológiai adottságok és a sokszínű vegetáció következtében gazdag állatvilág alakult ki. A Bükkben előforduló állatfajok számát a legerényesebb számítások is 22 000 körülre becsülik. A nagy kiterjedésű zonális bükkösökben él – számos más rovarfaj társaságában – az alhavasi jellegű havasi cincér. A bükkösök madárvilágának karakterfaja a sisegő füzi, az örvös légykapó,

Az ipolytarnói lányomoshomokkő

a fekete harkály, a kék galamb, az idősebb, természetközeli erdőkben pedig a fehérhátú fakopáncs.

A hegység északi részén levő szurdok-völgyekben szintén sok ritka fajjal találkozhatunk. A csigák jellegzetes kelet-kárpáti endemikus faja a kárpáti kék meztelencsiga vagy a glaciális reliktauma *Vertigo alpestris*, míg a lepkéké a hegyi fehérlepké. A gerincesek közül jellegzetes szurdokerdei madárfaj a kis légykapó.

A Bükk-fennsík töbréteinek ritka lepkéje a szerecsenboglárra, a karszti hangyaboglárra és a bagolylepkék. A töbréteket nyáron a kerepeltő sáskától hangosak. A bogarak közül négy ritka, védett futrinkafaj érdemel említést: a domború futrinka, az aranypettyes futrinka, a változó futrinka és a már említett barlanglakó Gebhardt-vakfutrinka. A hegység bokorerdőiben, melegedő tölgységeiben és száraz gyeptársulásaiban – például a Délkeleti-Bükkben található „galyákon” – melegedő faunaelemekkel találkozunk: a zörgőlepkével, az *Anthaxia hungarica* nevű díszbogárral vagy a szubmediterrán elterjedésű fűrészlábú szöcskével. Sziklagyepek, lejtősztyeprétfoltok kínálnak élőhelyet a szubendemikus pannon gyíknak. A karsztbokorerdők legjelentősebb madártani értéke a bajszos sármány.

A karsztforrások élővilágának jellemző állatai a hideg és tiszta vizet kedvelő csigafajok: a *Bithynella austriaca* és a kárpáti forráscsiga. A hegység déli peremének meleg forrásaiban él egy harmadidőszaki maradvány faj, a feketecsiga. A vízi gerincesekben igen szegény hegység néhány nagyobb vízfolyása halfaunájának említésre méltó tagja a sebes pisztráng és a Petényi-márna,

amely pannóniai endemizmus. Az állóvizekben él az alpesi gőte, amelynek védelmét az egykori vizes élőhelyeinek rekonstrukciójával, valamint zárttéri szaporítási programmal oldják meg.

A bükki barlangokban található a hazai denevérrpopuláció nagy része. A hegység denevérrfaunájának ritkasága az alpesi de-

A gazdag cserjeszintű erdőben érzi jól magát a nagy pele

nevér, a Brandt-denevér, a bajszos denevér, a pisze denevér, a nagyfülű denevér vagy a már kipusztultnak vélt óriás korai denevér. Csak barlangokban szaporodik az Európában erősen veszélyeztetett hosszúszárnnyú denevér és a kereknyergű patkósorrú denevér.

A ragadozó madarak családjának tagja a parlasi sas, a hegység szikláin újból megjelenő vándorsólyom, valamint hazánk feltett madártani ritkasága, a kerecsensólyom. Ez utóbbi sikeres elterjedéséhez a Büki Nemzeti Park területén zajló védelmi programok, monitoring jellegű kutatások

Az alhavasokat idézi a sárga ibolya

Rejtett helyeken teleped

a fekete harkály, a kék galamb, az idősebb, természetközeli erdőkben pedig a fehérhátú fakopáncs.

A hegység északi részén levő szurdok-völgyekben szintén sok ritka fajjal találkozhatunk. A csigák jellegzetes kelet-kárpáti endemikus faja a kárpáti kék meztelen-csiga vagy a glaciális reliktum *Vertigo alpestris*, míg a lepkéké a hegyi fehérlepke. A gerincesek közül jellegzetes szurdokerdei madárfaj a kis légykapó.

A Bükk-fennsík töbörreljeinek ritka lepkéje a szerezsenboglárka, a karszti hangyaboglárka és a bagolylepkék. A töbörterek nyáron a kerepelő sáskától hangosak. A bogarak közül négy ritka, védett futrinkafaj érdemel említést: a domború futrinka, az aranypettyes futrinka, a változó futrinka és a már említett barlanglakó Gebhardt-vakfutrinka. A hegység bokorerdeiben, melegkedvelő tölgységeiben és száraz gyeptársulásaiban – például a Délkeleti-Bükken található „galyákon” – melegkedvelő faunaelemekkel találkozunk: a zörgőlepkével, az *Anthaxia hungarica* nevű díszbogárfajjal vagy a szubmediterrán elterjedésű fűrészlábú szöcskével. Sziklagyepek, lejtősztyeprétfoltok kínálnak élőhelyet a szubendemikus pannon gyíknak. A karsztbokorerdek legjelentősebb madártani értéke a bajszos sármány.

A karsztforrások élővilágának jellemző állatai a hideg és tiszta vizet kedvelő csigafajok: a *Bithynella austriaca* és a kárpáti forráscsiga. A hegység déli peremének meleg forrásaiban él egy harmadidőszaki maradvány faj, a fekete csiga. A vízi gerincesekben igen szegény hegység néhány nagyobb vízfolyása halfaunájának említésre méltó tagja a sebes pisztráng és a Petényi-márna,

amely pannóniai endemizmus. Az állóvizekben él az alpesi gőte, amelynek védelmét az egykori vizes élőhelyeinek rekonstrukciójával, valamint zárttéri szaporítási programmal oldják meg.

A bükki barlangokban található a hazai denevéropopuláció nagy része. A hegység denevérfaunájának ritkasága az alpesi de-

A gazdag cserjeszintű erdőben érzi jól magát a nagy pele

nevér, a Brandt-denevér, a bajszos denevér, a pisze denevér, a nagyfülű denevér vagy a már kipusztultnak vélt óriás korai denevér. Csak barlangokban szaporodik az Európában erősen veszélyeztetett hosszúszárnyú denevér és a kereknyergű patkósorrú denevér.

A ragadozó madarak családjának tagja a parlagi sas, a hegység szikláin újból megjelenő vándorsólyom, valamint hazánk féltett madártani ritkasága, a kerecsensólyom. Ez utóbbi sikeres elterjedéséhez a Bükki Nemzeti Park területén zajló védelmi programok, monitoring jellegű kutatások

is nagyban hozzájárultak. A faj költőállományának zöme az utóbbi években eredeti élőhelyére, a sík vidékre húzódott.

A hegység történelmi múltjának leglátványosabb emlékei a várak. A sziklaszirteken emelt, magas falmaradványú vagy majdnem ép kővárak (mint például a szarvaskői, a dédesi, a kácsi, a Gerennavár, Éles-kő vára stb.), valamint az avatatlan szemek elől az erdők mélyén rejtőzködő, sáncokkal, árkokkal határolt „földvárak” egyaránt a történelem viharos évszázadairól tanúskodnak. Ezek az őskori erődített telepek a késő bronzkori Kyjatice-kultúra emlékei.

A Bükkalja területén rejtőzködő kaptárkővek azok a sziklavonulatok vagy kúp alakú kőtornyok, amelyeknek oldalába a rég-

múlt korok emberei fülkéket faragtak. Ezek még mindig rejtélyes kultúrtörténeti emlékek. A középkort a várak mellett az erdők mélyén megbújó kolostorromok idézik. Közülük a Kis-fennsíkon álló szentléleki pálos kolostor a legszebb. A török hódoltság után következő újkort már az ipari létesítmények megjelenése jellemzi. Az üvegutak, a vasolvasztó massák, a vasverő hámorok, a különféle bányák és manufaktúrák története napjainkig ível.

ISMERETTERJESZTÉS, KÖRNYEZETI NEVELÉS, TURIZMUS

A Bükki Nemzeti Park, a tizenegy tájvédelmi körzet és a tizenhét természetvédelmi terület természeti és kultúrtörténeti értékeiről, valamint természetvédelmi tevé-

A szalajka-völgyi Fátyol-vízesés

kenységéről tanösvényeken, bemutatóhelyeken, múzeumokban, kiállítóhelyeken adnak tájékoztatást. Segítenek az eligazodásban a védett területek értékeit ismerető tájékoztató füzetek, ismeretterjesztő kiadványok, tudományos igényű kötetek. A természetvédelmi oktatás és a környezeti nevelés céljait szolgáló programok skálája a szakvezetűes túráktól az előadásokig terjed. Emellett természetismereti és természetvédelmi szaktáboroknak is helyet, szakmai segítséget kínálnak.

A nemzeti park szakemberei rendszeresen tartanak előadásokat a közművelődési intézményekben, az iskolákban és a táborokban. Élőzetes egyeztetés után természetfilmek vetítését, diáképes előadások megtartását is vállalják, és természetvé-

Az alhavasokat idézi a sárga ibolya

Rejtett helyeken telepedik meg a védett kigyászölyv

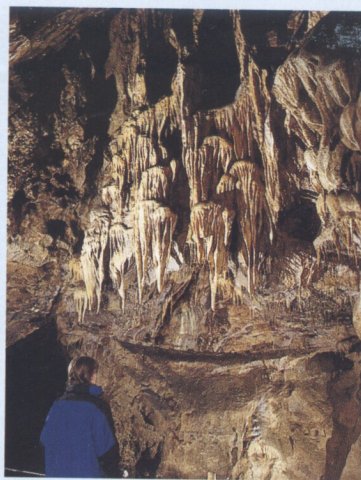
**Hazánk legmélyebb
barlangja a triász időszi
István-lápai-barlang**

delmi témájú vetélkedők, versenyek, szakkörök, iskolai foglalkozások, kiállítások szervezésében, rendezésében is közreműködnek.

PROGRAMOK

A kedvezményes és tematikus nyílt túrák számottevő része a természetvédelem jeles napjaihoz kapcsolódik.

Föld napja (április 22.) Nyílt túrák a nemzeti park értékeinek bemutatására Ipolytarnócon és Lillafüreden az Anna- és

**A Szent István barlang
cseppködrapériája**

**Páratlan természeti érték
az Őserdő**

a Szent István-barlangban. Előzetes bejelentkezéssel térítésmentes látogatás és szakvezetés igényelhető.

A víz világnapja (március 22.) Gyalogtúra a bükki időszi karsztforrásokhoz, vízminőség-vizsgálat a hegyi patakokban, előadás a vizek élővilágáról, patakmeder-takarítás.

Madarak és fák napja (május 10.) Vetélkedők, túraversenyek, ismeretterjesztő előadások, madármegfigyelő terepi foglalkozások.

A szarvaskői szurdok

A BÜKKI NEMZETI PARK

Az alapítás éve: 1977.

Jelenlegi területe 43 129 hektár.

Fokozottan védett terület: 5677,4 hektár.

Erdőrezervátum-magterületek: 560,6 hektár.

Erdőrezervátum-területek: 2248,5 hektár.

Védett és fokozottan védett növényfajok száma: 210.

Csak a Bükkből ismert növényfajok:

erdélyi lednek, épelevélű macskagödör, északi sárkányfű, havasi kővirág, Hozsinszky-borkenye, magas iszóc, magyar nyúlarkfű,

miyegyes fodorka, sárga ibolya, sztrí pereszély,

idősei hódgymál, Teleki-virág, Vrabélyi-eszke,

Wiemann-pimpó.

Védett és fokozottan védett állatfajok

száma: 402.

Endemikus állatfajok: Gabhardt-vakfűrész,

bükk heggyaraszoló, bükk szemesboglárka.

Védett barlangok száma: 49.

Írta: Barátz Csaba

Foto: a szerző és Egri Csaba, Ilonczai Zoltán,
dr. Kalotás Zsolt, Sulyok József, Szitta Tamás,
dr. Vojtkó András

FELEŐS KIADÓ, FŐSZERKESZTŐ: DOSZTÁNYI IMRE
MŰVÉSZETI, GRAFIKAI SZERKESZTŐ: KERÉK ANITA
NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: PÉKEI-KFT. NYOMÁS: RÉVIA NYOMDA KFT.

Európai nemzeti parkok napja (május 24.) Nyílt nap a nemzeti park bemutatóhelyein. Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósággal közös szervezésben Bükk-Aggtelek kerékpártúra. (A részvétel feltételeiről a programajánló füzetből, illetve a sajtóból értesülhetnek a részt vevők.)

Tiszta hegyek napja (szeptember 26.) Egyesületekkel, oktatási intézményekkel közösen szervezett tanösvény-takarítás és -karbantartás.

Állatok világnapja (október 4.) Ismeretterjesztő előadások a védett állatokról, a madárvédelmi tevékenységről, természetismereti filmek vetítése.

TEMATIKUS, SZAKVEZETÉSES TÚRÁK

Kaptárkőtúrák – a Bükkalja különleges természeti és kultúrtörténeti értékeihez.

Földvár-túrák – a hegység őskori erődített telepeire és középkori várakhoz.

Barlangtúrák – a cseppkőbarlangokhoz és az ősrégészeti szempontból nevezetes barlangokhoz.

Ősi mesterségek nyomában – hajdani üvegutakhoz, manapság is működő szén- és mészegető bókákhoz.

Madármegfigyelő terepi foglalkozások – madárgyűrés, vadlibavonulás megtekintése.

Tájvédelmi körzetek és természetvédelmi területek – bejárás szakvezetéssel.

BEMUTATÓHELYEK

Lillafüred vezetével látogatható barlangjai

Anna-barlang (mészutóban képződött üregrendszer) – április 15-e és október 15-e között minden nap 10-től 16 óráig tekinthető meg. A szakvezetett túrák minden egész órákor indulnak. Október 16-a és április 14-e közt zárva tart. Tel.: 46/370-239.

Szent István-barlang (cseppkőbarlang) – április 15-e és október 15-e között 9-től 17 óráig, október 16-a és április 14-e közt 9-től 17 óráig minden nap látogatható. A szakvezetett túrák minden egész órákor indulnak. Tel.: 46/334-130.

(A túraindításhoz szükséges minimális létszám: 10 fő.)

Szilvásvárad – Orbán-ház

A Bükk természeti képe címmel kiállítás a hegység földtani múltjáról, ősmaradványairól, növény- és állatvilágáról.

Cím: 3348 Szilvásvárad, Miskolci út 10. Tel.: 36/564-012.

Cserépfalu – Oszlái tájház

A Hór-völgyben található és a népi épí-

tészeti hagyományokat őrző lakóház a múlt század hagyományos életformáját, mindennapi használati eszközeit ismerteti.

Megtekinthető május 1-jétől szeptember 30-áig, szerdán és szombaton 10-től 16 óráig, október 1-től április 30-áig előzetes bejelentkezéssel.

Cserépfalui Polgármesteri Hivatal. Tel.: 49/423-132.

Erdőtelek – Arborétum

Az egykori Buttler-kastély parkjában több mint kétszáz fa- és cserjefaj látható.

Felkereshető: hétköznap 7-től 16 óráig, szombat-vasárnap 10-től 16 óráig.

Cím: Erdőtelek, Fő utca. Tel./Fax: 36/496-022.

Ipolytarnóc – Ősmaradványok Természetvédelmi Terület

Az Európai Diplomával 1995-ben kitüntetett paleontológiai bemutatóhely a falutól másfél kilométerre található. A tanösvényhálózat része a szabadon látogatható, 700 méter hosszú kőzetpark, a 6 kilométer hosszúságú biológiai, valamint a 800 méteres geológiai-paleontológiai tanösvény. A három védőépületben látható a miocénkori folyópart gázlőhelyének megkövesedett felszíne (homokkőpadja) számos állat lábnyomával, valamint a Kubinyi Ferenc által 1838-ban felfedezett, 46 méter hosszú ősfenyőmaradvány.

Látogatható: november 1-jétől március 31-éig 9-től 15 óráig, április 1-je és október 31-e között, hétfő kivételével mindennap 9-től 16 óráig. Vezetett túrák minden óra 30 perckor indulnak.

Cím: Ipolytarnóc, Pf.: 1. Tel./Fax: 32/454-113.

Hollókő – Tájház

A világörökség részét alkotó település

A meleg erdőszegélyek lakója az ezüstkék sokpöttyösoglárka

egyik népi műemléképületének *Ember és táj* című kiállítása a palócság népi kultúráját, a kisparaszti gazdálkodás emlékeit és a tájvédelmi körzet természeti értékeit mutatja be.

Látogatható: hétfő és szerda kivételével mindennap, május 1-jétől szeptember 30-áig 10 és 16 óra között, október 1-jétől április 30-áig 9-től 15 óráig.

Cím: Hollókő, Kossuth út 99–100.

Boldogkővárja – Tájház

Gyűjtemény a Zempléni Tájvédelmi

A sziklagyeppek endemizmusa a magyar nyúlfarkfű

Körzet élővilágáról, a térség kultúrtörténeti értékeiből, a hagyományos kismesterségek eszközeiből.

Nyitva tartás: májustól szeptemberig, péntek, szombat, vasárnap 10 és 14 óra között.

Boldogkővárja, Petőfi utca 28.

A fokozottan védett kövirigó csak ritkán kerül a szemünk elé

TANÖSVÉNYEK

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által kiépített tizenhárom tanösvény közül az oktatás és a környezeti nevelés során jól hasznosíthatókat ismertetjük.

- *Rejteki természetismereti tanösvény (kis kör)*

Az igazgatóság rejteki kutatóháza körül kialakított 800 méter hosszú sétaúton öt tábla mutatja be a hegység növény- és állatvilágát a kisragadozóktól a nagyvadakig, valamint a vízi biotóp.

- *Rejteki tanösvény (nagy kör): Rejtekek – Hór-völgy – Balla-völgy – Répáshuta – Rejtekek*

Az út során megtekinthető három ősrégi szurdokvölgy, szurdokerdő-társulással, a Hór-völgy ipartörténeti emlékhelye, a gyertyán-völgyi üvegkút maradványai, a Bükk egyetlen kátaotrója (időszakosan működő váltóforrása, amely néha víznyelő) és két állandó víznyelő (a Diós-pataki és a Pénz-pataki víznyelőbarlang).

A tanösvény a rejteki kutatóház parkolójából indul. A változatos tájképi elemekkel tarkított, tizenkét állomásra felfűzött, 9 kilométer hosszú túraútonalra érdemes négy-öt órát rászánni.

- *Felsőtárkány – Kő-közi kör*

A Szikla-forrást és a fölötte magasodó mészkősziklát, az alatta húzódó Kő-köz nevű szurdokvölgyet és a tavat fűzi fel egy

A magashegységi bükkösök növénye a karcsú sisakvirág

Sirok vára a Bálványkövekkel

A Szomolya határában emelkedő kaptárkő: a Királyszéke

sétára. A 800 méter hosszú tanösvényen öt állomás található. Bejárásához, a jelenségek tanulmányozásához egy óra bőven elegendő.

• *Felsőtárkány – Barát-réti kör*

A Kő-köz keleti végétől indul, az Oldal-völgy torkolatáig a sárga jelzésű turistaúton vezet, majd áttér a műút túloldalára, és a karthauzi kolostorromtól meredek ösvényen közelíti meg a Lök-bérc oldalában előbukkanó sziklavonulatot, a Bujdosóköt. A jobbára völgyben vezető út a 2,6 kilométerre levő Bujdosó-kőig négy állomás látnivalóit mutatja be. A teljes kör hossza 6,5 kilométer, megtételéhez három óra szükséges.

• *Felsőtárkány – Vár-hegyi kör*

A Szikla-forrástól a Vár-hegy gerincére visz fel. A Kő-köz elejétől oda-vissza 10 kilométer a tanösvény hossza, amelynek bejárása négy-öt órát vesz igénybe. Az útvonal különböző földtani formációkkal, a gertyános-tölgyes, a szubmontán bükkös, a mészkerülő tölgyes és a hársas törmeléklető-erdő élővilágával, valamint egy késő bronzkori erődített teleppel ismert meg.

• *Olasz-kapu – Zsidó-rét – Tar-kő – Őserdő – Káposztáskert-lápa (Bükk-fennsík)*

A komplex típusú tanösvény egyaránt nyújt geológiai, felszínalaktani, botanikai, zoológiai és kultúrtörténeti ismereteket. A négy állomás bemutatja a Bükk-fennsík karsztformáit (a Káposztáskert-lápán a fennsík többsorainak keletkezését), a fennsíki rétek kialakulását, az úgynevezett Őserdő történetét, valamint a Tar-kőn a „bükki kövek” (a fennsík déli sziklaletörésének) keletkezését.

Megközelítése: Szilvásváradról gépjárművel – úthasználati díj fizetése mellett – az Olasz-kapui parkolóig. Hossza: 4 kilométer, időtartama: kb. másfél óra.

• *Jávorkúti tanösvény (Bükk-fennsík)*

Komplex típusú tanösvény. Az öt állomás geológiai, felszínalaktani, botanikai, zoológiai és kultúrtörténeti ismereteket nyújt.

Megközelítése: Lillafüred felől, a Garadna-, majd a Savós-völgyön vezető keskeny műúton gépjárművel – úthasználati díj fizetése mellett – Jávorkútig. Hossza: 2,5 kilométer, időtartama: kb. egy óra.

• *Nagy-mező – Kiskőhíti-zsomboly tanösvény (Bükk-fennsík)*

A Bükk-fennsík különleges felszínalaktani formakincsei közül egy víznyelőből kialakult aknabarlangot (Kis-Kőhíti-zsombolyt) és a Nagy-mező fokozottan védett növényvilágát mutatja be.

A vonzó szépsége a Bükk-fennsík a töbrökkel

Belső-Ázsia hírnöke az északi sárkányfű

Megközelítés: gépjárművel az Eger (Felső-tárkány) – Lillafüred műút bükk-fennsíki elágazásánál levő Bánya-hegyi parkoló sorompójáig. Innen csak gyalogosan közelíthető meg a Kis-Kő-hát és a Zsérci-Nagy-dél közti nyereg, a tanösvény kiindulópontja. Hossza: 3 kilométer, időtartama: kb. egy óra.

• **Miskolc – Szinva tanösvény**

A Herman Ottó Emlékparktól a Szeletetetőn át Felsőhámorig vezet. A Szinva-völgy, a Kis-fennsík és a Garadna-völgy legfontosabb természeti és kultúrtörténeti értékeit (többek között hazánk egyik leg-

A vonzó szépségű Bükk-fennsík a töbrökkal

Belső-Ázsia hírnöke az északi sárkányfű

Megközelítés: gépjárművel az Eger (Felső-tárkány) – Lillafüred műút bükk-fennsík elágazásánál levő Bánya-hegyi parkoló sorompójáig. Innen csak gyalogosan közelíthető meg a Kis-Kő-hát és a Zsérci-Nagy-dél közti nyereg, a tanösvény kiindulópontja. Hossza: 3 kilométer, időtartama: kb. egy óra.

• **Miskolc – Szinva tanösvény**

A Herman Ottó Emlékparktól a Szeletán át Felsőháorig vezet. A Szinva-völgy, a Kis-fennsík és a Garadna-völgy legfontosabb természeti és kultúrtörténeti értékeit (többek között hazánk egyik leg-

fontosabb őskőkori lelőhelyét, a Szeletabarlangot) ismerteti.

Megközelítése: Miskolcra a Herman Ottó Emlékparkig városi autóbusszal. Ugyanott parkoló található. A tanösvény szabadon látogatható. Hossza: 4 kilométer, időtartama: kb. másfél óra.

• **Bélapátfalva – Bél-kői tanösvény**

A Bél-kő környékének kultúrtörténetét, a hegy földtani felépítését, növény- és állatvilágát bemutató tanösvény a ciszterci apátság középkori templomától indul és a Bél-kő megmaradt 815 méter magas csúcsán kialakított kilátóhelyen végződik. Innen a sárga háromszög jelzésű turistaúton lehet továbbkirándulni a Bükk-fennsíkra, Szilvásváradra, Felsőtárkányba, Szarvaskőre vagy vissza Bélapátfalvára.

Az 5 kilométer hosszú, hét állomásra felfűzött tanösvény bejárásához, az ismertető táblák megtekintéséhez két-három óra szükséges.

Erdemes még felkeresni a szarvaskői geológiai tanösvényt, valamint Szilvásváradon a szalajka-völgyi bemutatóösvényt és a Millenniumi tanösvényt, amely a kalapáti kilátóhoz vezet fel.

SZÁLLÁSHELY, TÁBORHELY

Rejtekek – Kutatóház

Férőhelyek száma: 47 fő. A tetőtérben két húszágyas szoba, a földszinten egy háromágyas és egy négyágyas szoba, valamint egy előadóterem áll a vendégek rendelkezésére.

Szállásfoglalás: *Bükk Nemzeti Park Igazgatóság*. Tel.: 36/411-581.

3559 Répáshuta, Pf.: 5. Tel.: 46/390-174.

Megközelítés: az Eger–Lillafüred–Miskolc közúton, a 33-as kilométerkőnél.